

УДК 378.016:519.22:364.3

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-108-1-261-268>**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ» ЗДОБУВАЧАМИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 232 «СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»****І. В. Трубник**

ORCID 0000-0001-6076-430X

А. С. Брусенко

ORCID 0000-0001-7212-1969

У статті розкрито особливості вивчення навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики» здобувачами спеціальності 232 «Соціальне забезпечення». Наукова стаття не лише актуалізує проблему недостатньої методичної підготовки майбутніх фахівців у цій галузі, але й вказує на шляхи оптимізації навчального процесу, спрямовані на підвищення ефективності їхньої подальшої професійної діяльності. Окрім того, розкрито взаємозв'язок між соціальною статистикою та соціальним забезпеченням. Визначено ключові концепції та методи, що знаходять застосування у сфері соціального забезпечення, а саме: збір соціальних даних, описативна статистика, інференційна статистика, кореляційний аналіз, регресійний аналіз. Додатково, авторами проаналізовано освітню програму «Соціальне забезпечення» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» та відповідно до навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики» визначено загальні, спеціальні компетентності та програмовані результати навчання. Також у статті проаналізовано основні складнощі, з якими стикаються здобувачі вищої освіти під час вивчення цієї дисципліни, зокрема складність матеріалу, необхідність розуміння математичних методів та інших аспектів соціальної статистики. Окрім того, розглянуто можливі шляхи покращення процесу вивчення вказаної дисципліни, включаючи використання інтерактивних методів навчання та сучасних технологій. Стаття висвітлює актуальні проблеми вивчення соціальної статистики та пропонує шляхи їх вирішення з огляду на специфіку підготовки фахівців у галузі соціального забезпечення, надаючи конкретні рекомендації для удосконалення освітнього процесу.

Ключові слова: соціальна статистика, соціальне забезпечення, фахівці соціальної сфери, навчальна дисципліна, основи соціальної статистики.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На тлі сучасних соціокультурних та економічних викликів, які ставлять перед суспільством завдання ефективного управління та розвитку соціальних систем, питання соціальної статистики набувають надзвичайної актуальності. Особливе значення цієї науково-практичної галузі виявляється у контексті підготовки фахівців соціальної сфери, фахівців, які здатні аналізувати та використовувати статистичні дані для розробки та реалізації актуальних соціальних програм.

Дослідження проблеми вивчення навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики» стає актуальним завдяки постійному зростанню потреб у комплексному аналізі соціальних явищ, що вимагає високого рівня методологічної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери висвітлені у працях А. Капської, Л. Міщик, О. Ольхович, Л. Шульман, Я. Юрків та ін. Розробкою змісту та методики викладання дисципліни «Соціальна статистика» для здобувачів різних спеціальностей на сучасному етапі займаються С. Архіпова (2018), А. Колосок (2022, 2023), Н. Малиновська (2021), В. Чорна та ін. (2021).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. На сьогодні питання вивчення соціальної статистики здобувачами спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» не отримало належного наукового дослідження як окрема тема. Однак, виявлення взаємозв'язку між вивченням соціальної статистики та спеціалізацією у сфері соціального забезпечення може виявитися значущим для покращення якості професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Мета статті – аналіз особливостей вивчення здобувачами спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики», зокрема виявлення взаємозв'язку між цими двома галузями знань та розкритті можливостей оптимізації освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У загальному значенні соціальна

статистика та соціальне забезпечення є двома ключовими аспектами сучасного соціального управління, які тісно пов'язані між собою. Соціальна статистика вивчає та аналізує соціальні явища та процеси, використовуючи методи збору, обробки та інтерпретації даних. З іншого боку, соціальне забезпечення орієнтоване на забезпечення соціальної підтримки, захисту та допомоги населенню у складних життєвих ситуаціях. Взаємодія між соціальною статистикою та соціальним забезпеченням дозволяє ефективно аналізувати потреби населення, розробляти та вдосконалювати соціальну політику, соціальні проекти та програми, а також моніторити їхню ефективність. Саме це визначає необхідність вивчення навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення».

У науковій літературі соціальна статистика визначається як галузь статистики, що вивчає кількісні та якісні характеристики масових явищ і процесів у житті суспільства (Малиновська, 2021, с. 5).

У соціальній статистиці використовуються різноманітні концепції та методи для збору, аналізу та інтерпретації даних про соціальні явища. Охарактеризуємо деякі методи, що знаходять застосування у сфері соціального забезпечення:

1. Збір соціальних даних: цей процес включає в себе методи, такі як анкетування, інтерв'ювання, спостереження та аналіз документів. В сфері соціального забезпечення ці дані можуть використовуватися для оцінки потреб населення, визначення категорій осіб, що потребують допомоги, та моніторингу ефективності впроваджених соціальних програм.

2. Дескриптивна статистика: це метод аналізу, що описує основні характеристики досліджуваного явища, такі як середнє значення, медіана, мода, дисперсія та ін. У соціальному забезпеченні цей метод може застосовуватися для аналізу розподілу доходів, розмірів соціальних виплат тощо.

3. Інференційна статистика: цей метод дозволяє робити висновки про всю популяцію на основі даних, отриманих з вибірки. У соціальному забезпеченні він може використовуватися для оцінки ефективності програм та прогнозування потреб у соціальних послугах.

4. Кореляційний аналіз: цей метод вивчає зв'язки між різними змінними та визначає ступінь їх взаємозв'язку. У контексті соціального забезпечення цей метод може використовуватися для встановлення залежності між рівнем освіти, здоров'я, доходу та іншими факторами і соціальними послугами, які надаються.

5. Регресійний аналіз: цей метод вивчає взаємозв'язок між однією змінною (звичай, відомою як залежна змінна) та однією або кількома іншими змінними (відомими як незалежні змінні). У сфері соціального забезпечення цей метод може допомогти в оцінці впливу різних факторів на соціальний захист населення (Колосок, 2022).

Ці методи дозволяють аналізувати соціальні явища та розробляти ефективні стратегії соціального забезпечення, спрямовані на поліпшення якості життя громадян. Розуміння їхнього застосування допомагає фахівцям цієї сфери приймати обґрунтовані рішення й розробляти ефективні соціальні проекти та програми.

З урахуванням вищевикладеного освітньою програмою (ОП) «Соціальне забезпечення» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» передбачено вивчення навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики» на 2 курсі у 3, 4 семестрах з формою контролю екзамен в обох семестрах. Навчальним планом підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» відведено 210 годин (7 кредитів ЕСТС) на вивчення навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики», з них: 80 контактних годин та 130 годин самостійної роботи.

Окрім того, ОП «Соціальне забезпечення» визначає загальні та спеціальні компетентності, що формуються під час вивчення означеної навчальної дисципліни та програмовані результати навчання. Розглянемо їх детальніше:

1. Загальні компетентності (ЗК): здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК-3); здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК-9); вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК-10).

2. Спеціальні компетентності (СК): здатність аналізувати суспільні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави (СК-1); здатність до планування та реалізації заходів із проведення моніторингу й інспектування (СК-9); здатність оцінювання якості соціальних послуг (СК-11).

3. Програмовані результати навчання (ПРН): застосовувати методи збору інформації: аналіз документів, опитування та спостереження (ПРН-3); вміння застосовувати статистичну, методичну та нормативну базу системи соціального захисту населення (ПРН-4); визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення (ПРН-11); аналізувати ефективність соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах компетентності (ПРН-12); аналізувати та оцінювати

рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення (ПРН-13).

Відповідно до вказаних компетентностей та програмованих результатів навчання складено робочу програму та силабус навчальної дисципліни «Основи соціальної статистики», що містять такі теми: 1. Теоретичні засади соціальної статистики. 2. Населення як об'єкт соціальної статистики. 3. Освіта як об'єкт соціальної статистики. 4. Статистика зайнятості та умов праці. 5. Доходи і витрати населення як об'єкт соціальної статистики. 6. Соціальне забезпечення та соціальна допомога як об'єкт соціальної статистики. 7. Охорона здоров'я і медичне обслуговування як об'єкт соціальної статистики. 8. Житловий фонд та житлово-комунальне обслуговування як об'єкт соціальної статистики. 9. Природні ресурси як об'єкт соціальної статистики. 10. Бюджет часу населення та дозвілля як об'єкт соціальної статистики. 11. Суспільне життя та громадська думка як об'єкт соціальної статистики. 12. Громадський порядок і безпека як об'єкт соціальної статистики як об'єкт соціальної статистики.

Практичний досвід викладання дисципліни «Основи соціальної статистики» дозволяє стверджувати, що здобувачі доволі часто зіштовхуються зі складністю матеріалу. Вони можуть мати труднощі у розумінні теоретичних концепцій та методів, що застосовуються в соціальній статистиці. Крім того, відчують складність у використанні математичних і статистичних інструментів, необхідних для аналізу даних та розв'язання статистичних задач. Також деякі здобувачі зіштовхуються з проблемою відсутності практичного досвіду у роботі з соціальними даними або інформацією, що потрібна для побудови статистичних моделей та висновків. Усі ці фактори ускладнюють процес вивчення дисципліни та вимагають додаткового часу та зусиль з боку викладача та здобувачів для успішного освоєння матеріалу.

Задля вирішення означеної проблеми можна визначити деякі рекомендації для викладачів з метою покращення якості засвоєння дисципліни «Основи соціальної статистики» здобувачами вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення»:

1. Персоналізований підхід до навчання: урахування індивідуальних особливостей та рівня підготовки здобувачів вищої освіти. Доцільно дізнатися про їхні попередні знання зі статистики та соціальних наук і пристосувати навчальні матеріали та методи відповідно до цього.

2. Практичні завдання та кейси: застосування на заняттях практичних завдань, кейс-стаді, аналізу реальних соціальних даних. Це дозволить здобувачам отримати практичний досвід застосування методів соціальної статистики у сфері соціального забезпечення.

3. Використання інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, групові проєкти, рольові ігри тощо. Це сприятиме активній участі здобувачів та покращить засвоєння матеріалу.

4. Використання сучасних технологій: ознайомлення з комп'ютерними програмами для аналізу статистичних даних, інтерактивних веб-ресурсів та онлайн-курсів. Це дозволить здобувачам отримати доступ до актуальної інформації та навчатися за сучасними методами.

5. Формування навичок критичного мислення: заохочення здобувачів аналізувати та критично оцінювати статистичні дані, розуміти їхні обмеження та можливі похибки. Це допоможе їм розвинути критичне мислення та критичний підхід до практичного застосування кількісних результатів соціальної статистики.

6. залучення експертів (стейкхолдерів) з практичного досвіду: організація лекцій або практичних занять з участю фахівців у сфері соціального забезпечення та статистики. Вони можуть поділитися своїм досвідом та прикладами використання кількісного статистичного аналізу у практиці розробки соціальних проєктів та програм.

7. Забезпечення доступності матеріалів та підтримки: забезпечення здобувачам доступу до необхідних підручників, навчальних посібників, матеріалів та додаткових ресурсів. Надання підтримки та консультацій, щоб допомогти засвоїти складний матеріал.

Аналіз результатів анкетування здобувачів вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» та результатів складання ними іспиту з дисципліни «Основи соціальної статистики» підтвердив ефективність розроблених рекомендацій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здобувачі вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» в контексті вивчення соціальної статистики поглиблено знайомляться з методами збору, обробки та аналізу соціальної інформації, а розгляд особливостей вивчення соціальної статистики в контексті зазначеної спеціальності відображає актуальні потреби сучасного соціуму та визначає стратегії підготовки кваліфікованих кадрів у сфері соціального забезпечення.

Література

1. Демографія та соціальна статистика в соціальній роботі: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни : навч. посіб. для студ. спеціальності 231 «Соціальна робота». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Архіпова С. А. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 118 с.
2. Колосок А. М. Соціальна та демографічна статистика : конспект лекцій. Луцьк: ПП «Поліграфія», 2022. 68 с.

3. Колосок А. М. Соціальна та демографічна статистика: методичні рекомендації. Луцьк : ПП «Поліграфія», 2023. 83 с.
4. Малиновська Н. Л. «Соціальна та демографічна статистика» для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота»: методичні вказівки. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 48 с.
5. Чорна В. О., Калашнікова Л. В., Фесенко А. М. Галузеві соціології. Соціальна статистика: методичні вказівки з підготовки до поточного і семестрового контролю для студентів спеціальності 054 «Соціологія». Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 32 с.

References

1. Arkhipova, S. A. (2018). Demohrafiia ta sotsialna statystyka v sotsialnii roboti: kompleks navchalno-metodychnoho zabezpechennia navchalnoi dystsypliny [Demography and social statistics in social work: a complex of methodological support for the course]: navch. posib. dlia stud. spetsialnosti 231 "Sotsialna robota". KPI im. Ihoria Sikorskoho; uklad.: Arkhipova S. A. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho (ukr).
2. Kolosok, A. M. (2022). Sotsialna ta demohrafichna statystyka [Social and demographic statistics]: konspekt leksii; ukladach A. M. Kolosok. Lutsk: PP "Polihrafiia" (ukr).
3. Kolosok, A. M. (2023). Sotsialna ta demohrafichna statystyka [Social and demographic statistics]: metodychni rekomendatsii. Lutsk: PP "Poligrafiya" (ukr).
4. Malynovska, N. L. (2021). "Sotsialna ta demohrafichna statystyka" dlia studentiv spetsialnosti 231 "Sotsialna robota" ["Social and demographic statistics" for students of specialty 231 "Social work"]: metodychni vkazivky. Mykolaiv: Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly (ukr).
5. Chorna, V. O., Kalashnikova, L. V., Fesenko, A. M. (2021). Haluzevi sotsiologii. Sotsialna statystyka [Field sociology. Social statistics]: metodychni vkazivky z pidhotovky do potochnoho i semestrovoho kontroliu dlia studentiv spetsialnosti 054 "Sotsiologii". Mykolaiv: Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly (ukr).

PECULIARITIES OF STUDYING THE COURSE "FUNDAMENTALS OF SOCIAL STATISTICS" BY STUDENTS OF SPECIALTY 232 "SOCIAL SECURITY"

I. V. Trubnik, A. S. Brusenko

The paper reveals the peculiarities of teaching the course "Fundamentals of Social Statistics" to students of specialty 232 "Social Security". The article not only highlights the problem of insufficient methodical training of future specialists in this field, but also points out the ways to optimize the educational process focused on increasing the effectiveness of their further professional activities. In addition, the interconnections between social statistics and social security have been revealed. The key concepts and methods applied in the social security sector are identified, namely, collection of social data, descriptive statistics, inferential statistics, correlation analysis, and regression analysis. Additionally, the authors analyze the educational program "Social Security" for

students of the first (bachelor's) level of higher education in specialty 232 "Social Security" and, in accordance with the course "Fundamentals of Social Statistics", define general, special competencies, and the program learning outcomes. Besides, the article analyzes the main difficulties faced by higher education students in studying this course, in particular the complexity of the material, the need to understand mathematical methods, and other aspects of social statistics. In addition, some possible ways to improve the studying of this course, including the use of interactive teaching methods and modern technologies, are considered. The article highlights the current problems of studying social statistics and suggests some ways to solve them, taking into account the specifics of training specialists in the field of social security, providing specific recommendations for improving the educational process.

Key words: *social statistics, social security, social sector managers, academic discipline, fundamentals of social statistics.*

Брусенко Аліна Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Дніпро, Україна). E-mail: brusal@ukr.net

Brusenko Alina Serhiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Social Work of SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Dnipro, Ukraine). E-mail: brusal@ukr.net

Трубник Інна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Дніпро, Україна). E-mail: innatrubnik@gmail.com

Trubnyk Inna Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Social Work of SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Dnipro, Ukraine). E-mail: innatrubnik@gmail.com